

Väsymystä ja velvollisuutta muistetussa työssä

Kirsi-Maria Hytönen: "Ei elämääni lomaa mahtunut." Naisten muistelukerronta palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana. Kultaneito XIII. Suomen Kansantietouden Seura 2014. 282 s. ISBN 978-951-9451-05-03.

Kirsi-Maria Hytönen paneutuu väitöskirjassaan talvi- ja jatkosodan aikaiseen kotirintamaan palkka-

työn näkökulmasta ja ulottaa tarkastelunsa myös jälleenrakennuksen aikaan aina 1950-luvulle saakka. Kotirintaman tutkimuksessa ollaan edelleen määrällisesti useita askelia perässä varsinaisten sotatahtumien historiankirjoituksesta, mutta tilanne on selvästi muuttumassa niin sanotun uuden sotahistorian esiinmarssin myötä. Se on tuonut valokeilaan uusia aihepiirejä ja näkökulmia, ja samalla se on laajentanut sotien tutkimusta myös ajallisesti: sota oli vahvasti läsnä yhteiskunnassa myös rauhan palaamisen jälkeen.

Hytösen tutkimus kuuluu etnologian alaan, mutta hän määrittelee liikkuvansa etnologian ja historian tutkimuksen risteyskohdassa, jolloin keskeiseksi lähtökohdaksi kohoaa "aineiston suhde niihin ajallisiin, tilallisiin ja kulttuurisiin elementteihin, jotka vaikuttavat sekä aineiston sisällöllisiin kerroksiin että rakentumiseen". Hytösen työ on kuitenkin ennen kaikkea muistitietotutkimusta, "muistetun työn" tutkimusta.

Naisten muistelukerronnasta nousee esiin sellaisia puolia työstä ja työelämästä, jotka ovat aikaisemmin jääneet vähälle huomiolle. Hytönen tarkastelee naisten työtä osana laajempaa arjen historiaa, jolloin käsittelyn piiriin tulevat myös sellaiset kysymykset kuin työn ja perheen sekä työn ja vapaa-ajan väliset suhteet. Hytönen rajaa tutkimusasetelmansa nimenomaan naisten näkökulmaan, heidän kokemuksiinsa ja heidän tulkintoihinsa menneisyydestään. Hänen tavoitteenaan on tutkia "naisten henkilökohtaisia, kerrottuja kokemuksia työstä ja avartaa siten ymmärrystämme sota-ajan olosuhteista ja kotirintaman arjesta".

Hytönen on rakentanut tutkimusaineistonsa useista kirjoittamalla tuotetuista kilpa- ja keruukyselyaineistoista, joiden erityisluonnetta ja yhtäläisyyksiä muihin muistitietoaineistoihin hän pohtii

monipuolisesti. Erityisen tärkeä on huomio näihin aineistoihin sisältyvästä dialogisuudesta. Hytönen erittelee keruukilpailuissa esitettyjen kirjoitusohjeiden ja kysymysten osuutta muistelukerronnan sisältöön ja ottaa asian esille myös temaattisissa käsittelyluvuissa silloin kun se on tulkin kannalta relevanttia. Oman haasteensa muodostaa se, että Hytönen käyttää sellaisia arkistoituja aineistoja, joita hän ei ole ollut itse kokoamassa, vaan jotka ovat syntyneet muista tarpeista.

Hytönen hyödyntää aineistoon sa hermeneuttista ymmärtävän muistitietotutkimuksen kehämäisesti etenevää ja tulkitsevaa luku tapaa. Hytönen määrittelee työnsä johdannossa tutkimuksessa käytetyt työkalut, sen keskeiset käsitteet, laajaan kirjallisuuteen perustuen. Työn kysymyksenasettelun ja kohteen pohjalta väsi odottaa, että kokemuksen käsite kuuluisi näiden joukkoon: miten kokemusta tuotetaan muistelukerronnan kautta? Kulttuuriset kertomukset, jotka ovat Hytösen mukaan yksilöä laajemman piirin yhdessä jakamia ja kertomia, tuovat eräänlaisen ”metakerroksen” tutkimusaineiston analyysiin. Hän käyttää hyödykseen erityisesti kahta kulttuurista kertomusta, vahvan naisen tarinaa ja sankarillisista kertomusta talvi- ja jatkosodista.

Teoreettisissa lähtökohdissaan Hytönen kiinnittää erityistä huomiota muistitietoaineiston temporaalisiin rakenteisiin. Hän toteuttaa aineistonsa tulkin nassa johdannossa esittämänsä maksiimia: ”muistitiedon sisältämät tulkin nnat syntyvät kerrontahetkessä, omassa ajassaan”. Tekijä liikkuu läpi koko tutkimuksen kerrotun ajan, kerrontahetken ja tutkijan oman ajan välisissä eriaikaisissa kerroksissa. Hän hyödyntää ajallisten kerrosten analyysissä myös nostalgian käsitettä, mutta erottaa aineistostaan muitakin ajallisia rakenteita ja jännitteitä. Kerronnan kohteena ole-

van ajan kontekstin tavoittamiseksi Hytönen on täydentänyt tutkimusaineistoaan kahdella tutkimus aikana ilmestyneellä naistenlehdellä, *Kotiliedellä* ja *Toveritar/ Tulevaisuudella*, jotka eivät kerro niinkään työstä kuin naisten elämäntilanteesta yleensä sotavuosina ja jälleenrakennuskaudella. Lehtiaineisto vahvistaa käsillä olevan tutkimuksen ajallista ja temaattista monikerroksisuutta.

Kirjoittavien kertojien profiilista Hytönen piirtää monilotteisen kuvan, jota hän käyttää hyväksi käsittelyluvuissa aineistonsa analyysissä. Kertojajoukko on valikoitunut ja koostumukseltaan heterogeeninen, mutta kuitenkin laaja ja naisten palkkatyötä monipuolisesti kuvaava. Kertojien annetaan johdattaa tutkija sellaisen asioiden äärelle, jotka olivat heille merkityksellisiä. Erityisen merkittävää on sen käsittely, miten naiset kokivat ja kertoivat työvelvollisuudesta sekä palkkatyön päälle tulleista tal kootoista ja erityisesti näiden muodostamasta kokonaisuudesta, johon kuuluivat usein vielä perheenemännän työt kotona.

Väsymyksen ja jaksamisen teemat nousevat Hytösen työssä esiin täysin eri voimakkuudella kuin aikaisemmassa tutkimuksessa, vaikka historian tutkijat ovat nostaneet aiheen esiin sodanaikaisen rationalisoinnin yhteydessä. Väsymyksestä puhuttiin usein kiertoilmauksilla, kun vapaa-aikakin täyttyi monesti työstä eikä työ tuntunut loppuvan tekemällä lainkaan. Hytösen mukaan jaksaminen ras kaassa työssä liittyi ajatukseen kotirintamasta ja sen merkityksestä maan sotaponnisteluille. Selviytymisen ja raatamisen eetos hallitsivat kerrontaa, ja tässä oma osansa, kuten tekijä oikein toteaa, on ollut keruukyselyjen ohjauksella. Työ nähtiin Hytösen mukaan velvollisuutena ja isänmaallisuuden osoituksena, ja siihen yhdistettiin vahvasti kuvattuja yhteishengen kokemuksia.

Hytönen kontekstualisoi aineistoaan tutkimusajankohdan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja työelämän suhteisiin laajan tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Aineisto ei jää irralliseksi, ja sen katkelmallisuuttakin tekijä pystyy paikkaamaan onnistuneesti. Ajankohdan työelämää käsittelevän tutkimuksen hallinnan pohjalta Hytönen havaitsee myös sellaisia seikkoja, joista muistelukerronnassa vaivataan tai jotka eivät vain tule esiin aineistossa, ja pohtii syitä siihen, miksi tietyt asiat jäivät vähälle huomiolle kertojien muistelukerronnassa. Hän viittaa työelämän ristiriitoihin sangen vähän, vaikka ne olivat paljon esillä työelämässä erityisesti sotien jälkeisenä aikana.

Jos Hytösen tutkimustuloksia vertaa aikaisemman tutkimuksen piirtämään yleisluonteiseen kuvaan palkkatyöstä ja työelämän suhteista sotavuosina ja sodan jälkeisenä aikana, erot ovat huomattavia: kuva tarkentuu ja muuttuu monelta osin. Työelämän historian tutkijoiden katse on keskittynyt suurelta osin kansalliselle organisaatiotasolle, työmarkkinajärjestöihin ja niiden välisiin suhteisiin, ja sotien jälkeen erityisesti työelämän ristiriitoihin ja niiden kollektiivisiin ratkaisuyrityksiin. Nämä asiat tuntuivat olevan naisten muistelukerronnassa enimmäkseen kaukaista kuminaa, jäävän suurelta osin heidän kokemuksensa ja näköpiirinsä ulkopuolelle; tätä seikkaa ja sen merkityksiä tulkin nalle Hytönen olisi voinut käsitellä nykyistä laajemmin.

Hytösen tutkimus kiinnittyy samaan aikaan etnologiseen muistitietotutkimukseen, työelämän historiaan ja uuteen sotahistoriaan, joita kaikkia siinä yhdistetään hedelmällisesti toisiinsa. Näiden rajanylitysten ansiosta työ tarjoaa huomionarvoisia tuloksia ja tulkin toja näille kaikille tutkimusaloille.

FT, PROFESSORI KARI TERÄS
TAMPEREEN YLIOPISTO